

Чепкий Л.П.

РОЛЬ АКАДЕМІКА АМОСОВА В СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ ТА ІНТЕНСИВНОЇ ТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ

(ДО 100-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Національний медичний університет ім. О.О.Богомольця, Київ

Академіка М.М.Амосова всі знають як великого торакального та серцево-судинного хірурга, проте мало відомо про його роль у становленні і розвитку реаніматології та інтенсивної терапії в Україні, хоча він перший організував палати і відділення анестезіології з ліжками для інтенсивної терапії з ургентними біохімічними лабораторіями, які працюють у цілодобовому режимі, і моніторингом показників основних життєвих функцій. Згодом такі відділення було організовано в усіх обласних лікарнях, великих відділеннях хірургічного профілю, науково-дослідних інститутах. Їх очолили учні М.М.Амосова: В.Зубков – в Інституті експериментальної хірургії і трансплантології, А.Тріщинський та Л.Чепкий – в Інституті туберкульозу і грудної хірургії, А.Стариков – в Інституті трансфузіології і переливання крові, О.Шемчук та В.Лісецький – в Інституті онкології, Ю.Ніколаєв – в Інституті урології, В.Заманський – в Інституті ортопедії і травматології.

Першим було створено Республіканський центр реанімації та інтенсивної терапії в м. Києві (керівник – А.Тріщинський). Крім того, відділення інтенсивної терапії було організовано в кардіологічних клініках (В.Нетяженко, К.Амосова), інфекційних (В.Галузинський), неврологічних (Л.Чепкий). Пізніше було створено низку спеціалізованих центрів: токсикології (завідувач Б.Шейман), гнійно-септичних ускладнень (завідувач Л.Харченко), швидкої медичної допомоги (І.Шлапак, І.Малиш).

Важливою є роль М.М.Амосова і його школи в підготовці анестезіологів. Академік Амосов організував і очолив кафедру торакальної хірургії та анестезіології, з якої виокремилася перша в Україні кафедра анестезіології та реаніматології. А. Тріщинський очолив кафедру в Київському інституті удосконалення лікарів, Л.Чепкий – у Київському медичному інституті, Л.Новіцька-Усенко – в Дніпропетровському медичному інституті, І.Тімчук – у Львівському медичному інституті, Г.Можасєв – у Луганському медичному інституті, І.Міщук – у Вінницькому медичному інституті, В.Стащук – у Чернівецькому медичному інституті, В.Бора – в Ужгородському медичному інституті.

Фото 1. Перші анестезіологи клініки Амосова.

Учні Амосова першими в Україні почали використовувати більшість нових методів реанімації та інтенсивної терапії, зокрема методику серцево-легеневої реанімації, яка була опублікована в США П.Сафаром. В Україні її почали застосовувати лише в 1965 р.

У клініці Амосова широко практикували тривалий непрямий масаж серця (НМС), що вимагало великих фізичних та психічних зусиль. Для зменшення останніх М.Амосов доручив М.Зіньковському розробити апарат для масажу серця в комбінації зі штучною вентиляцією легень (ШВЛ). Такий апарат було створено. Пригадується цікавий

випадок. У хворого з інфарктом міокарда було зареєстровано зупинку серця і клінічну смерть. Вчасно розпочато реанімаційні заходи з використанням апарату для НМС на пневмоелементах. НМС здійснювали протягом 2 год. Водночас реєстрували артеріальний тиск, хвилинний об'єм серця, ЕКГ, ЕЕГ, досліджували газовий склад крові, кислотно-основний стан. Через 10–15 с від початку НМС зіниці хворого звузилися, ЕЕГ зареєструвала α - β -ритми, хворий отямився і виконував елементарні інструкції. Через 20–30 с після припинення масажу серця розширилися зіниці, зменшився хвилинний об'єм серця, порушувався газовий склад крові і кислотно-основний стан (спостерігалось при збільшенні частоти масажу від 60 до 100 на хв).

Через 2 год хворому проведено торакотомію. Розпочато відкритий масаж серця, який також був ефективним. Однак відновити спонтанну серцеву діяльність не вдалося, у хворого був обширний інфаркт і незворотні зміни в міокарді.

Фото 3. М.М.Амосов на 75-річчі професора Л.П.Чепкого

Фото 2. А.С.Мамалат, А.Д.Динабург, Е.К.Мамалат, М.М.Амосов

Більш значне поліпшення стану хворих при збільшенні частоти компресій не відповідало рекомендаціям П.Сафара, який вважав на той час оптимальною частотою масажу 60 на 1 хв. Це змусило провести дослідження ефективності закритого масажу серця залежно від його частоти. На великому клінічному матеріалі при порівнянні різних режимів масажу (від 40 до 100 на 1 хв) встановлено, що найкращий результат було отримано при частоті 100 на хвилину. Результати опубліковано в матеріалах Всесоюзного конгресу анестезіологів, який відбувся в Москві в 1965 р. У 2010 р. у своїй публікації П.Сафар навів аналогічні дані.

Особливий інтерес становлять роботи учнів М.Амосова щодо лікувальної гіпотермії. У передмові до монографії Л.Чепкого та А.І.Тріщинського «Лечебная гипотермия» (К.: Здоров'я, 1965) М.М.Амосов писав: «Мы убедились в высокой эффективности пролонгированной лечебной гипотермии при тяжелых осложнениях, связанных с гипоксемией, тромбозом сосудов головного мозга, внутримозжечковыми кровоизлияниями, а также при выраженной сердечной слабости у больных, оперированных по поводу пороков сердца. Лучшим доказательством эффективности такого лечения является восстановление нарушенных функций у 33 из 70 больных, находящихся в бессознательном состоянии».

Цими даними зацікавились учені з Бордо, які подібне ускладнення часто спостерігали у водолазів. 2 французькі лікарі приїхали до клініки М.Амосова, де протягом 2 тижнів спостерігали за позитивними результатами лікування хворих з набряком мозку після повітряних емболій. Вони запропонували Л.Чіпкому приїхати в Бордо і провести курс лікування таких хворих. Однак МОЗ УРСР не дало дозвіл на поїздку до Франції.

У клініці Амосова вперше почали використовувати гіпербаричну оксигенацію. Вона була ефективною у хворих з вираженою гіпоксією (набряк легень, пневмонія). Однак ефект був нетривалим. Після припинення сеансу він зникав. Кращі результати спостерігали у разі застосування преренальної олігурії. Під час оксисбаротерапії, а інколи – і після неї, поліпшувалася функція нирок. Особливо ефективними були сеанси у пацієнтів з повітряною емболією, яка інколи виникала під час операцій зі штучним кровообігом при використанні дискових оксигенаторів та при анаеробній інфекції.

Академік М.М.Амосов був одним з основоположників інфузійної терапії. Він був переконаний, що подальший прогрес медицини неможливий без розвитку інфузійної терапії. М.М.Амосов першим використав кровозамінники при штучному кровообігу.

Наведені факти ще неповністю відображають значення М.М.Амосова у розвиток анестезіології в Україні, але доводять ще більшу різносторонність таланту цієї видатної людини.